

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

БОСА ВІТА ПЕТРІВНА

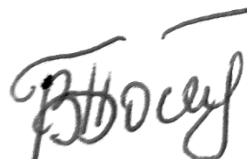
УДК 37.09+378+37.02

**ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
ФІЛОЛОГІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти
(011 Освітні, педагогічні науки)

Реферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Рівне - 2024

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Рівненському державному гуманітарному університеті, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор педагогічних наук, професор
ПЕТРЕНКО Оксана Борисівна,
Рівненський державний гуманітарний
університет,
завідувачка кафедри теорії і методики виховання.

Офіційні опоненти:
доктор педагогічних наук, професор
Білавич Галина Василівна,
Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника,
професор кафедри початкової освіти;

доктор педагогічних наук, професор
Комар Олег Станіславович,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини,
завідувач кафедри англійської мови та методики
її навчання;

доктор педагогічних наук, професор
Павелків Катерина Миколаївна,
Рівненський державний гуманітарний
університет,
професор кафедри іноземних мов.

Захист дисертації відбудеться «25» червня 2024 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.053.01 у Рівненському державному гуманітарному університеті за адресою: 33000, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12.

Із дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті <https://www.rshu.edu.ua> та в бібліотеці Рівненського державного гуманітарного університету (33028, м. Рівне, вул. Пластова, 31).

Реферат розіслано «25» травня 2024 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. А. Гудовсек

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Професійна підготовка філолога як предмет дослідження в педагогічній науці детермінується нині кількома основними суспільними чинниками різного рівня, серед яких: загальні соціокультурні процеси в мовному середовищі багатьох країн, що зумовлюють, з одного боку, мовну уніфікацію (передовсім англомовну), з іншого – прагнення зберігати свою мовну ідентичність як запоруку національної ідентичності; зростання рівня індивідуальної мобільності, зокрема, і в освітній сфері; розвиток полілінгвальних, білінгвальних та мультикультурних зв'язків у сфері освіти; нові виклики та ризики в галузі професійної підготовки фахівців, пов'язані з цифровізацією, діджиталізацією та поширенням онлайн-моделей навчання за умов глобальних пандемій та розширення дистанційного сегменту освіти. Унаслідок розвитку названих процесів зростає й рівень вимог до професійної кваліфікації та набору професійних компетенцій випускників філологічних факультетів, фахівців у галузі іноземної мови. Означені вимоги, своєю чергою, тісно пов'язані із сучасними методологічними концепціями, моделями, алгоритмами, принципами, підходами до професійної підготовки філологів.

Проблема формування професійної компетентності сучасного філолога в закладах вищої освіти перебуває в стані постійного реформування та вдосконалення змісту його підготовки. Такий стан речей зумовлений, з одного боку, трансформацією загальних засад функціонування системи вищої освіти в Україні, європейськими та світовими глобалізаційними процесами, з іншого – потребою часткової чи навіть суцільної діджиталізації системи професійної підготовки фахівців в умовах пандемії та введення карантинних заходів у закладах вищої освіти (ЗВО), що викликало необхідність часткової чи суцільної дистанційної підготовки фахівців. Дидактика вищої школи, технологічні засади професійної підготовки філологів, що до останнього часу вважалися інноваційними, нині входять до переліку традиційних форм і методів навчання; дистанційний формат освітнього процесу вимагає розробки нової філософії філологічної освіти, зважаючи на потреби методології, теорії й методики підготовки сучасного філолога, зокрема й викладача іноземної мови. Таким чином, досліджувану проблему розглядаємо в поєднанні трьох рівноправних складників – інформологічного (відображає процес розвитку й функціонування інформаційного простору та сучасних інформаційних технологій у професійній підготовці фахівців), технологічного (визначає алгоритм і зміст сучасних моделей професійної підготовки філологів у ЗВО) та комунікативного (представляє специфіку реалізації сучасних інформаційних технологій у системі «людина – людина» та підготовці фахівців до діяльності в зазначеній

системі). Ці складники можуть бути реалізовані завдяки розробленню й упровадженню методичної системи формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Методологічні засади підготовки фахівців в умовах сучасного університету представлено в наукових працях О. Антонової, С. Вітвицької, Л. Бабенко, А. Білинського, М. Іконнікової, Дж. Камінга та Т. Яніцкого, Й. Крайки, С. Лісової, К. Павелків, О. Петренко, Н. Сейко, М. Сиви та ін. Зміст та основні моделі підготовки філологів у ЗВО розробляються І. Барбаш, О. Бігич, Н. Зінуковою, В. Коваль, О. Семенов та ін. В останнє десятиліття особливої актуальності набувають наукові дослідження у сфері використання ІКТ як потужного засобу та методологічного орієнтиру професійної підготовки фахівців-філологів (В. Бобрицька, С. Процька, К. Жабко, Дж. Йонг, О. Кабанської, В. Пліс, С. Кубрак, М. Скальдоне, А. Конноллі), що істотно впливає на загальну методологічну картину означеної проблеми.

Водночас маємо констатувати, що визначені в дослідженні чинники, які детермінують зміни в науково-теоретичному аналізі проблеми професійної підготовки філологів в університеті, попри їх суттєвий вплив на системні характеристики реалізації освітніх програм за спеціальністю 035 «Філологія», у наукових публікаціях розкриті фрагментарно. Окрім того, системний характер цих освітніх програм та їх науково-методичне забезпечення з урахуванням ресурсу сучасних інформаційно-комунікаційних та інформаційно-комп'ютерних технологій потребує більш глибокого осмислення, оскільки дедалі більше визначається інформаційно-технологічним ресурсом фахової підготовки філологів, наявним в університетах України, рівнем ІКТ, розвитком сучасних інформаційних технологій та інформаційно-комунікаційних ресурсів.

Загальна методологія дослідження вибудована на основі ґрунтовних наукових праць у галузі філософії та соціології освіти – І. Беха, С. Вітвицької, О. Дубасенюк, С. Лісової, Ю. Пелеха, Г. Пустовіта (методологія педагогіки вищої школи), С. Гончаренка, О. Петренко, П. Сауха, Н. Сейко (загальні основи методології педагогіки, педагогічний тезаурус). Науковці вивчають концептуальні положення неперервної освіти (С. Архіпова, А. Гончарук, М. Карпенко, І. Колеснікова, Р. Колишко, О. Лазаренко, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, Н. Павлик, Л. Сігаєва, Т. Шанскова та ін.); провідні засади теорії та методики професійної підготовки майбутніх фахівців (О. Антонова, І. Войтович, О. Дубасенюк, В. Ковальчук, Т. Кристопчук, Г. Пустовіт, С. Сисоєва та ін.); інноваційні форми, технології й методи забезпечення якості освіти (Г. Білавич, І. Дичківська, І. Коновальчук, Л. Пильгун, О. Плахотнік,

О. Удод, Н. Чернуха, Т. Яровенко та ін.). Питання методології професійної підготовки сучасного філолога в закладах вищої освіти активно досліджують Л. Базиль, О. Безкоровайна, М. Пентилюк, О. Семенов та ін. Зарубіжний досвід означеної підготовки представлено в наукових працях Н. Бідюк, О. Голотюк, І. Задорожної, М. Іконнікової, О. Комара, І. П'янковської, О. Голубевої та ін.

Водночас системний аналіз проблеми теоретичного й науково-методичного забезпечення процесу підготовки фахівців-філологів за допомогою наявного й перспективного ресурсу сучасних інформаційних технологій ще не був предметом окремого педагогічного дослідження. Окрім того, аналіз зазначених вище наукових розвідок засвідчив про відсутність системного теоретико-методичного підґрунтя методичної системи професійної підготовки філологів засобами сучасних інформаційних технологій.

Аналіз проблеми формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій свідчить про наявність *суперечностей* між:

- спрямованістю України на забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної вищої школи за умов глобалізації, євроінтеграції, академічної й професійної мобільності та інертністю наявного в університетах інформаційно-технологічного ресурсу;

- вимогами до рівня професійної компетентності сучасних фахівців-філологів на ринку праці та змістом професійної підготовки з урахуванням викликів інформаційного суспільства;

- потребами ринку праці у кваліфікованих фахівцях-філологах із належним рівнем професійної компетентності та необхідністю використання сучасних ІКТ в організації освітнього середовища за умов дистанційного/змішаного навчання;

- перспективами розвитку сучасних інформаційних технологій у вищій школі та відсутністю відповідного науково-методичного забезпечення цих технологій у ЗВО.

Недостатня кількість системних досліджень проблеми професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій, нестача теоретико-емпіричних розробок вихідних педагогічних умов науково-методичного забезпечення процесу використання сучасних інформаційних технологій у ЗВО, недостатня розробленість сучасних форм і методів використання інформаційно-технологічного ресурсу професійної підготовки філологів зумовили вибір теми дисертаційної роботи: **«Теорія і методика професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано в межах комплексних науково-дослідних тем: «Новітні технології та сучасні методи викладання, аналізу, дослідження романських та германських мов» (реєстраційний номер 0123U102347), «Теоретичні й методичні основи підготовки майбутніх педагогів до виховної діяльності в освітньому просторі НУШ» (реєстраційний номер 0123U100075), які розробляються в Рівненському державному гуманітарному університеті. Тему дисертації затверджено вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 11 від 25 листопада 2021 року).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробленні й перевірці ефективності теоретико-методологічних засад, педагогічних умов та методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій.

Завдання дослідження:

1. Обґрунтувати теоретичні засади й провідні наукові підходи до проблеми професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій.

2. З'ясувати сутність та зміст концептів «інформація», «комунікація» та «технологія» у професійно-педагогічному дискурсі.

3. Розкрити концептуальні засади та змістові характеристики професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій.

4. Розробити зміст і структуру методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій.

5. Обґрунтувати педагогічні умови, систему критеріїв і показників оцінювання рівня ефективності науково-методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій.

6. Експериментально перевірити ефективність методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх філологів за умов університету.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні засади, педагогічні умови та методична система підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій.

Концепція дослідження. *Провідною ідеєю дослідження є положення про те, що формування професійної компетентності майбутніх філологів (фахівців, що реалізують іншомовні комунікативні процеси в подальшій професійній діяльності) визначається рівнем, змістом, видами й техніками реалізації*

сучасних інформаційних технологій, об'єднаних у цілісну методичну систему, що створюється, розвивається й реалізується в інформаційному освітньому середовищі закладу вищої освіти з урахуванням принципів його функціонування в інформаційному суспільстві з відповідним соціальним замовленням на висококваліфікованого фахівця-філолога та за умов кризової організації інформаційного простору внаслідок ризиків та викликів останнього десятиліття.

Теоретико-методологічні засади процесу формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій обґрунтовані в дослідженні на *загальнофілософському* (системний та інформологічний наукові підходи), *загальнонауковому* (середовищний та соціокультурний підходи), *конкретно-науковому* (компетентнісний та лінгводидактичний підходи), *прикладному* (діагностичний інструментарій експериментальної частини дослідження) рівнях.

Загальнофілософський рівень методології дослідження представлений системним (визначає досліджуваний процес як сукупність взаємопов'язаних і взаємозалежних компонентів, що мають педагогічний зміст) та інформологічним (що становить теоретичну основу й змістове підґрунтя концепта «інформація», а також визначає зміст сучасних інформаційних технологій як осердя науково-методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів у ЗВО) науковими підходами. Педагогічний та лінгвістичний сегменти системології уможливають виокремлення провідних системних характеристик професійної підготовки філологів у ЗВО (сутність, склад, структура, функції, історія системи) та з'ясування прояву системних характеристик досліджуваного явища за умов інформаційного середовища закладу вищої освіти. Особливості інформологічного наукового підходу визначають можливості аналізу проблеми дослідження на методологічному, теоретичному та прикладному рівнях та опису процесів передачі інформації в комунікативному, інформатичному, технологічному, професійно-педагогічному контекстах.

Загальнонауковий рівень концепції дослідження визначається середовищним та соціокультурним науковими підходами. У межах середовищного підходу розглядається формування відповідного освітнього середовища у ЗВО, яке б забезпечувало виконання провідних завдань професійної підготовки фахівців за спеціальністю 035 «Філологія». Сучасні інформаційні технології дають змогу створити особливе інформаційне середовище ЗВО й відповідної освітньої програми завдяки залученню сучасної навчальної, організаційної, технологічної, дидактичної, методичної інформації до всіх етапів і компонентів професійної підготовки філологів. Необхідність

використання соціокультурного підходу в дослідженні визначається тим, що вивчення мови та залучення її педагогічного/методичного потенціалу є за своєю сутністю процесом соціокультурним. Введення соціокультурного компонента до змісту сучасних інформаційних технологій вимагає належного рівня соціокультурних знань усіх суб'єктів організації освітнього процесу у ЗВО, що реалізує освітні програми з підготовки філологів.

Конкретно-науковий рівень концепції дослідження репрезентований лінгводидактичним та компетентнісним науковими підходами. Значення лінгводидактичного підходу полягає в тому, що лінгводидактика є науковою основою розробки й апробації методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів (розвитку їхньої загальної мовної, лінгвістичної, комунікативної, соціолінгвістичної, дискурсивної компетенції), а також слугує методологічною основою аналізу проблеми застосування сучасних інформаційних технологій у формуванні професійної компетентності майбутніх філологів. Компетентнісний підхід визначається в дослідженні як результуючий, оскільки об'єднує методологічний ресурс усіх обґрунтованих наукових підходів та визначає загальні методологічні засади, моделі і технології формування професійної компетентності філологів, зміст провідних концептів проблеми професійної підготовки філологів засобами сучасних інформаційних технологій, структуру та зміст кожного з компонентів професійної компетентності майбутніх філологів.

Прикладний рівень методології нашого дослідження репрезентований сукупністю діагностичних методик, використаних задля експериментальної перевірки ефективності теоретико-методологічних засад, педагогічних умов та методичної системи формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами інформаційних технологій.

Теоретична основа дослідження має міждисциплінарний характер і поєднує наукові праці з філософії, психології, соціології, лінгвістики, культурології, педагогіки. Велике значення для дослідження представляють фундаментальні ідеї філософії освіти (І. Бех, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало, Г. Пустовіт, П. Саух); концептуальні ідеї неперервної освіти (С. Архіпова, А. Гончарук, М. Карпенко, І. Колеснікова, Р. Колишко, О. Лазаренко, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, Н. Павлик, Л. Сігаєва, Т. Шанскова); провідні засади теорії професійної підготовки майбутніх фахівців (О. Антонова, І. Войтович, О. Дубасенюк, В. Ковальчук, Т. Кристопчук, С. Лісова, Г. Пустовіт, С. Сисоєва); праці з теорії інформаційних (Н. Баловсяк, В. Балюк, В. Биков, І. Войтович, Л. Грущенко, Р. Гуревич, Г. Дегтярєва, Г. Козлакова, О. Спирін, Н. Фоміних), комунікативних (Н. Арістова, І. Бабій, К. Костюченко, Є. Твердохлібов, І. Ярощук) та педагогічних (В. Безлюдна, Т. Коваль,

Н. Кочубей, Т. Крамаренко, Ю. Шапран, Н. Юрійчук) технологій в освітньому процесі ЗВО; теоретичні ідеї щодо професійної підготовки філологів у ЗВО (Л. Базиль, О. Безкоровайна, Н. Бідюк, О. Голотюк, І. Задорожна, М. Іконнікова, О. Комар, К. Павелків, М. Пентилюк, О. Семенов, І. П'янковська).

У процесі дослідження використано комплекс **методів**, що узгоджуються з метою і завданнями дослідження:

теоретичні: аналіз філософської, психолого-педагогічної, соціологічної літератури з метою обґрунтування теоретико-методологічних засад та концепції професійної підготовки майбутніх філологів в умовах закладу вищої освіти; систематизація та узагальнення теоретичних засад у галузі професійної освіти та практики професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій; аналіз освітніх програм університетів в інформаційно-комунікаційному дискурсі; теоретичне обґрунтування методичної системи формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій;

емпіричні: діагностичні методи збору емпіричних даних (анкетування, тестування, спостереження, експертне опитування); моделювання авторської методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій; факторний аналіз системи педагогічних умов; методи організації діяльності;

статистичні: методи обробки результатів експерименту (G-критерій знаків, критерій кутового перетворення Фішера, факторний аналіз).

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що в ньому на підставі системного аналізу обґрунтовано теоретико-методичні засади ефективності методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій, а саме:

– *уперше*: здійснено комплексний та цілісний теоретико-методологічний аналіз проблеми професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій на загальнофілософському (системний та інформологічний наукові підходи), загальнонауковому (середовищний та соціокультурний підходи), конкретно-науковому (компетентнісний та лінгводидактичний підходи), прикладному (діагностичний інструментарій експериментальної частини дослідження) рівнях; визначено сутність концептів «інформація», «комунікація», «технологія» як базових, зумовлених тематикою та проблемою дослідження; схарактеризовано концепцію та інформаційно-технологічний зміст освітніх програм професійної підготовки майбутніх філологів у ЗВО, а також концепцію побудови, зміст та структуру (детермінуючий, цільовий, змістовий, ресурсний та результативний

компоненти, що реалізуються на елементарному, технологічному та цифровому рівнях) методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій; визначено критерії (цілепокладальний, знаннєвий, діяльнісний, рефлексивний) та рівні – високий (творчий), середній (продуктивний), достатній (репродуктивний), низький (рецептивний) – професійної компетентності майбутніх філологів, сформовані з використанням сучасних інформаційних технологій; на підставі експертної оцінки та факторного аналізу обґрунтовано педагогічні умови професійної підготовки майбутніх філологів засобами інформаційних технологій;

– *удосконалено*: зміст сучасних моделей, технологій і методів підготовки фахівців у ЗВО;

– *подальшого розвитку* набули положення про теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх філологів за умов інформаційного середовища університету; технології, форми та методи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій.

Практичне значення результатів дослідження визначається впровадженням педагогічних умов і методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій; створенням та впровадженням у процесі професійної підготовки майбутніх філологів зразка сучасного інформаційно-технологічного забезпечення (електронного підручника з іспанської мови). У дисертації реалізовано систему критеріїв і показників діагностики рівня ефективності науково-методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій.

Матеріали дослідження можуть використовуватися в процесі професійної підготовки майбутніх філологів, у системі післядипломної педагогічної освіти вчителів і викладачів української та іноземних мов, у теорії й практиці формування інформаційно-технологічної компетентності фахівців різних напрямів професійної підготовки у ЗВО.

Упровадження результатів дисертаційного дослідження. Результати дослідження впроваджено в освітній процес Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 01-12/53 від 19.10.2023 р.), Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (довідка № 01-12/01/764 від 25.10.2023 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/25 від 20.10.2023 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 2470, від 6.12.2023 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження оприлюднено на науково-практичних конференціях, круглих столах, зокрема: *міжнародних*: «Modern directions of scientific research

development» (Чикаго, 2021), «Innovations and prospects in modern science» (Стокгольм, 2023), «Development, education, culture: integration trends in the modern world» (Осло, 2023), «Стратегічні орієнтири розвитку науки, освіти і суспільства» (Кременчук, 2023), «Proceedings of IX International Scientific and Practical Conference» (Мадрид, 2023), «Modern problems of science, education and society» (Київ, 2023), «Scientists and existing problems of human development» (Загреб, 2023), «Modern problems of science, education and society» (Київ, 2024), «Modern research in science and education» (Чикаго, 2024), «Досягнення науки та освіти в ХХІ столітті» (Дніпро, 2024), «Практичні та теоретичні питання розвитку науки та освіти» (Львів, 2024), «Current challenges of science and education» (Берлін, 2024), «Innovative Development Of Science, Technology And Education» (Ванкувер, 2024), «Science and society: modern trends in a changing world» (Відень, 2024);

усеукраїнських: «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (Переяслав, 2019).

Висновки дисертаційної роботи доповідалися на засіданнях кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету (2019–2023 рр.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження представлено в 39 публікаціях (з них 34 одноосібні); 23 відображають основні результати дослідження (з них: 3 у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та Scopus (1 одноосібна), 19 статей у фахових наукових виданнях України (17 одноосібних), 1 посібник); 16 праць апробаційного характеру; 1 публікація, що додатково відображає наукові результати дисертації.

Особистий внесок здобувача. Представлені в дисертації наукові результати здобуті авторкою самостійно. У працях, опублікованих у співавторстві, дисертантці належить: 1) у *статтях, які індексуються в наукометричних базах*: «The informatization role of the educational process for quality training of specialists» (співавтори: Sabat, N., Petrenko, S., Lashkul, V., & Bielikova, V., англійською) авторкою розкривається роль інформатизації освітнього процесу для якісної підготовки фахівців з метою досягнення системного бачення майбутньої інноваційної діяльності спеціаліста, сприйняття її як єдиної системи професійних функцій і завдань (авторський внесок – 35%); «Teaching students in high school using multimedia technologies» (співавтори: Mamchych, O., Rusyn, H., Nikitina, O., & Moiseienko, N., англійською) здобувачкою з'ясовано особливості підготовки фахівців у вищій школі засобами мультимедійних технологій, схарактеризовано їх актуальність та необхідність для сучасної освіти. На підставі зафіксованих дидактичних і

технічно-педагогічних можливостей мультимедіа виокремлено потенційні функції, що можуть бути диференційовано реалізовані в освітньому просторі (авторський внесок – 35%); 2) у *статтях, які належать до категорії Б: «Використання сучасних методик викладання у процесі вивчення іноземних мов»* (співавтори: Сулим В. Т., Байдюк Л. М., українською) здобувачка описала використання сучасних методик викладання в процесі вивчення іноземних мов, представила найефективніші методики вивчення іноземної мови (авторський внесок – 40%); «Зміст та сутність концепта «інформація» в контексті інформологічного підходу та використання інформаційних технологій у підготовці філологів» (співавтор: Петренко С., українською) дисертантка окреслила стан та перспективи наукових досліджень у сфері педагогічної інформології та педагогічної семіотики щодо інформологічного забезпечення підготовки здобувачів-філологів, представила науковий тезаурус педагогічної інформології, обґрунтувала можливості інформаційно-технологічного забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх філологів із використанням різних видів інформації (звукової, текстової, числової, графічної) в її структурованому та неструктурованому вигляді (авторський внесок – 50%); у тезах, опублікованих у співавторстві із С. Підгаєцькою, А. Глуховою, авторський внесок – 35 %.

Положення і результати кандидатської дисертації *«Формування мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін»* (13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2018 р.) у тексті докторської дисертації не використовуються.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з розширеної анотації, переліку публікацій авторки, вступу, п'яти розділів, висновків до кожного з них, висновків до роботи, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 522 сторінки, з них 406 сторінок основного тексту. У списку використаних джерел подано 492 найменування (із них 74 – іноземними мовами) на 55 сторінках. Робота містить 50 таблиць, 22 рисунки, 15 додатків на 59 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, його актуальність, доцільність і ступінь розробленості; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, аргументовано концепцію, методологічні та теоретичні засади; розкрито наукову новизну, практичне значення здобутих результатів; подано відомості про апробацію та впровадження результатів наукового пошуку; окреслено структуру роботи.

У *першому* розділі «Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх філологів в системі вищої освіти України» обґрунтовано методологічні підходи до професійної підготовки майбутніх філологів у системі вищої освіти України; з'ясовано концептуальні засади проблеми формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами інформаційних технологій; проаналізовано зміст і характеристики інформаційно-комунікаційного складника освітніх програм професійної підготовки майбутніх філологів у закладі вищої освіти.

На підставі аналізу численних наукових джерел із проблеми дослідження визначено кількарівневу ієрархію наукових підходів, а саме: на загальнофілософському (системний та інформологічний наукові підходи), загальнонауковому (середовищний підхід), конкретно-науковому (компетентнісний та лінгводидактичний підходи), прикладному (діагностичний інструментарій експериментальної частини дослідження). Обґрунтовано необхідність використання *системного підходу* (визначає досліджуваний процес як сукупність взаємопов'язаних і взаємозалежних компонентів, що мають педагогічний зміст), *соціокультурного* (уможливлює обґрунтування змістової та методичної специфіки рідної та іноземних мов у процесі професійної підготовки майбутніх філологів у закладі вищої освіти), *лінгводидактичного* (забезпечує розробку й апробацію в процесі дослідження сучасного дидактичного та методичного інструментарію, побудованого з урахуванням технологічного ресурсу сучасних інформаційних технологій), *інформологічного* (є теоретичною основою та змістовим підґрунтям концепта «інформація» та змісту сучасних інформаційних технологій як осердя науково-методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів у закладі вищої освіти), *середовищного* (використаний у дослідженні з метою обґрунтування ресурсного потенціалу сучасних інформаційних технологій у розробці й апробації інформаційного середовища професійної підготовки майбутніх філологів в університеті), *компетентнісного* (окреслює можливості теоретичного обґрунтування очікуваного результату експериментальної роботи у вигляді сформованої професійної компетентності майбутніх філологів у процесі навчання у ЗВО). Відзначено, що професійна компетентність майбутнього філолога передбачає наявність сукупності професійних компетенцій, що формуються за допомогою сучасних інформаційних технологій.

Зроблено висновок про те, що необхідність здійснення освітнього процесу у ЗВО в умовах пандемії та воєнного стану окреслила не лише суто організаційний, але й науково-дослідний контекст проблеми розробки й апробації різноманітних видів і типів інформаційно-комунікаційних технологій

у професійній підготовці фахівців. Представлено основні види програмного забезпечення (Skype, Photoshop, Microsoft Office) вебплатформи (Facebook, Twitter, Coursera, WebEx, GoogleMeet, Padlet, Trello та ін.), вебресурси (LearningApps, Playbuzz, Wikipedia, блоги, новинні портали та ін.), які активно використовуються викладачами ЗВО для організації освітнього процесу як в офлайн-, так і в онлайн-форматі. Зазначено, що сучасні вебресурси, які застосовуються у ЗВО для проведення онлайн-навчання, є більш чи менш близькими за своїми можливостями і характеристиками. Різниця між ними може бути окреслена в площині набору програмних інструментів, які тією чи іншою мірою забезпечують самостійність викладача й майбутнього філолога в освітній діяльності та створенні власного авторського віртуального освітнього продукту.

Обґрунтовано концептуальні засади формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій. На підставі аналізу поняття «концепція» визначено його характерологічні ознаки; зазначено важливість сучасних педагогічних концепцій, що стосуються підготовки й професійної діяльності філолога («Мова як буття», концепція продуктивної педагогіки, концепція педагогіки мультиграмотності, концепція цифровізації).

Окреслено провідні компоненти концепції формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій: актуальність, мету, суперечності, механізм реалізації, оцінку ефективності. Обґрунтовано *провідну ідею концепції*, що підкреслює її актуальність: формування професійної компетентності майбутніх філологів (як фахівців, що реалізують іншомовні комунікативні процеси в подальшій професійній діяльності) визначається рівнем, змістом, видами й техніками реалізації ресурсу сучасних інформаційних технологій, об'єднаних у цілісну методичну систему, що створюється, розвивається й реалізується в інформаційному освітньому середовищі закладу вищої освіти з урахуванням принципів його функціонування в постмодерному суспільстві з відповідним соціальним замовленням на висококваліфікованого фахівця-філолога та за умов кризової організації інформаційного простору внаслідок ризиків та викликів останнього десятиліття.

Проаналізовано ієрархію базових понять дослідження; сформульовано висновок, що механізм упровадження концепції ґрунтується на сукупності базових *принципів* (системності, структурно-функціональної дихотомії, синергії, холізму) та розгортається на кількох основних *рівнях* (загальносоціальному, професійно-галузевому, університетському та рівні особистісного інформаційного простору майбутнього філолога).

Схарактеризовано інформаційно-комунікаційний складник контенту освітніх програм із професійної підготовки майбутніх філологів у закладах вищої освіти. На основі аналізу сутності поняття змісту професійної підготовки фахівців окреслено інформаційно-комунікаційний складник у змісті провідних компетентностей майбутнього філолога (інтегральних, загальних, спеціальних), визначений державним стандартом його підготовки. Сформульовано висновок, що зміст освітніх програм не завжди орієнтується на чітке окреслення місця і ролі інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підготовки фахівців-філологів.

На підставі проаналізованих освітніх програм доведено, що вітчизняні заклади вищої освіти прагнуть сформувати власне локальне нормативно окреслене ресурсне середовище для реалізації моделей і алгоритмів реалізації сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці фахівців.

У *другому* розділі «**Характеристика провідних концептів проблеми професійної підготовки майбутніх філологів засобами інформаційних технологій**» проаналізовано провідні концепти проблеми професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій у закладах вищої освіти.

Обґрунтовано зміст та сутність концепта «*інформація*» у контексті проблеми використання інформаційних технологій у підготовці фахівців; окреслено особливості змісту концепта «комунікація» у сучасному професійно-педагогічному дискурсі; схарактеризовано концепт «технологія» у контексті професійної підготовки майбутніх філологів. За результатами аналізу інформологічних засад дослідження визначено можливості інформаційно-технологічного забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх філологів із використанням різних видів інформації (звукової, текстової, числової, графічної) у її структурованому та неструктурованому вигляді. Сформульовано висновок про триєдине значення мови як об'єднуючого чинника для педагогічної інформології, педагогічної семіотики та теорії й практики професійної підготовки майбутніх філологів в університеті. Інформаційні технології професійної підготовки фахівців представлено в єдності програмного та апаратного складників; наголошено на ролі сучасних інформаційних технологій у процесі традиційного (офлайн) та дистанційного (онлайн) процесу професійної підготовки майбутніх філологів.

З'ясовано специфіку інноваційних процесів у розвитку інформаційно-комунікаційних процесів у системі освіти у вигляді її цифровізації. Визначено зміст поняття «*інформаційні технології*» як системи способів і методів використання інформаційних та комунікаційних систем, реалізованих задля

ефективної організації професійної підготовки фахівців та формування їхньої професійної компетентності.

Представлено *класифікацію* інформаційних технологій, що використовуються у сфері освіти за різними критеріями – організаційно-технічним, ресурсно-інструментальним, організаційно-дидактичним, організаційно-методичним, ресурсно-методичним. Відзначено, що для проектування авторської методичної системи формування професійної компетентності майбутніх філологів важливе значення мають: навчальні ІКТ, ІКТ-тренажери, інформаційно-пошукові ІКТ, демонстраційні ІКТ, імітаційні, ігрові та моделюючі інформаційні технології. Серед найбільш поширених в освітньому процесі ЗВО виокремлено електронні словники та довідники, а також електронні/цифрові підручники та посібники (статичні, частково чи повністю мультимедійні, інтерактивні та інтелектуальні).

Проаналізовано сутність та зміст концепта «*комунікація*»; комплексний, інтегрований характер цього концепта підкреслено висновком про те, що комунікація є й культурною універсалією, і ментальним феноменом, й інформаційним процесом. На основі сучасної теорії комунікації сформульовано положення про предмет її розгляду (розвиток людських комунікацій, взаємодія між людьми, побудова моделей діалогу й полілогу в сучасному соціумі). Доведено, що найчастіше провідним ключовим словом у визначеннях поняття комунікації є «інформація» та «взаємодія». У зв'язку з цим з'ясовано сутність концепту на трьох термінологічних лініях («комунікація» – «спілкування»; «комунікація» – «взаємодія»; «комунікація» – «інформація»). Виокремлено спільне й відмінне в тлумаченні понять «спілкування» і «комунікація»; сформульовано висновок про взаємозалежність інтерактивного, перцептивного й власне комунікативного аспектів спілкування як комунікативного процесу. Відзначено інформаційний контекст спілкування й комунікації; доведено, що співвідношення понять комунікації та інформації свідчить про те, що ці два концепти тісно між собою пов'язані, проте їх поєднання створює нову якість роботи з комунікаціями та з інформацією. Проаналізовано структуру комунікаційного процесу, його етапи та інформаційні характеристики; здійснено класифікацію комунікацій із використанням відповідних критеріїв (за кількістю учасників процесу комунікації; за характеристиками суб'єктів комунікації; за специфікою формалізації; за особливостями засобів комунікації; за критерієм обмеженості правилами й вимогами; за використаним мовленнєвим апаратом), подано інформаційний контекст кожного виду комунікації. Окреслено особливості віртуальної комунікації (анонімність, домінація вербальності, необмеженість образу).

Обґрунтовано співвідношення понять «комунікація» та «взаємодія»; відзначено їх спільні характеристики. Сформульовано висновок, що в межах проблеми дослідження важливим є результуюче поняття – «комунікативна взаємодія», яка може бути визначена як динамічне інтеграційне структуроване утворення, у якому поєднано комунікативні знання, уміння, навички здійснення професійно спрямованої комунікації, а також особистісні якості майбутніх філологів, що визначають їхню здатність до майбутньої професійної діяльності. З'ясовано особливості реалізації комунікативної взаємодії в професійній підготовці майбутніх філологів на міжособистісному, груповому чи масовому рівні як комунікації та як взаємодії.

З'ясовано сутність та зміст концепта «технологія» як одного з трьох провідних концептів, що визначають основну ідею та концепцію проблеми формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій. Обґрунтовано думку, що технологічний контекст проблеми дослідження ґрунтується на інформологічному підході та комунікативній філософії. Концепт технології розглянуто в контексті педагогічної технології як системи взаємозумовленого й взаємопов'язаного функціонування компонентів педагогічного процесу, реалізованого задля досягнення певної педагогічної мети; у контексті інформаційних технологій, які в поєднанні з педагогічними визначили сутність розробленої й упровадженої методичної системи формування професійної компетентності майбутніх філологів.

Схарактеризовано зміст і сутність інтерактивних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх філологів (навчання в малих групах; метод проєктів; ігровий метод; кейс-метод), *хмарні* технології як різновид сучасних інформаційних технологій в освіті. Запропоновано структуру та зміст мультимедійних технологій навчання у ЗВО; з'ясовано місце і роль мережевих технологій у професійній підготовці фахівців-філологів у ЗВО.

Проаналізовано теоретичні засади використання імерсивних методів навчання та кейс-методу в професійній підготовці філологів. Представлено загальну характеристику реальної (RR), віртуальної (VR), доповненої (AR) та змішаної (MR) реальності в контексті їх використання в професійній підготовці майбутніх філологів. Сформульовано визначення імерсії в їхній професійній підготовці; обґрунтовано основні характеристики імерсивних методів навчання майбутніх філологів, що становлять їх переваги над традиційними – наочність, зосередженість, залученість, результативність. Схарактеризовано мовні кейси як важливий дидактичний засіб формування професійних знань, умінь і навичок майбутніх філологів.

У *третьому* розділі «Діагностика рівня сформованості професійної компетентності майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій» здійснено структурування професійної компетентності майбутніх філологів у закладах вищої освіти; обґрунтовано критерії та рівні сформованості професійної компетентності майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій; представлено програму експериментального дослідження формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій.

Визначено структуру професійної компетентності майбутніх філологів, урахуваючи місце і роль сучасних інформаційних технологій, залучених до процесу її формування. Представлено різні підходи до структурування професійної компетентності фахівців, унаслідок чого сформульовано висновок про те, що структурування професійної компетентності майбутніх фахівців у науковій літературі здійснюється переважно за двома критеріями: *факторним та компетенційним*. Визначено чотири складники/компоненти означеної компетентності: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інформологічний, операційно-діяльнісний та результативно-оцінний.

Проблема мотивації майбутнього філолога поєднує в собі два складники – мотивацію до формування комплексу знань, умінь і навичок майбутньої професійної діяльності, з одного боку, та мотивацію до залучення сучасних інформаційних технологій – з іншого. Проаналізовано мотиви, потреби та діяльність у межах мотиваційного складника мотиваційно-ціннісного компонента професійної компетентності майбутніх філологів. Підкреслено, що їхня мотивація до формування власної професійної компетентності засобами інформаційних технологій має виражений *аксіологічний контекст*.

У межах *когнітивно-інформологічного* компонента професійної компетентності майбутнього філолога відзначено необхідність використання мультимедійних засобів навчання, електронних підручників, посібників, методичних розробок, освітніх вебплатформ, ресурсів для організації відеоконференцій та ін. Сформульовано висновок, що знання майбутніх філологів здобуваються та засвоюються в безпосередній освітній взаємодії суб'єктів освітнього процесу. Ця взаємодія відображає операційно-діяльнісний компонент професійної компетентності майбутніх фахівців. Зазначено, що основою *результативно-оцінного* компонента професійної компетентності майбутніх філологів є необхідність систематичної оцінки рівня знань, умінь, навичок, *soft skills*, особистісних якостей, що в сукупності й становлять їхню професійну компетентність.

Проаналізовано дослідження з проблеми формування критеріїв, показників, рівнів професійної компетентності майбутніх філологів і вчителів-

філологів як результату професійної підготовки та спроектовано власну систему критеріїв і показників сформованості професійної компетентності майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій, до яких віднесено: *цілепокладальний*, що визначає наявність свідомих цілей, мотивів, інтересів до оволодіння професійною компетентністю (сформованість професійно значущих мотивів професійної підготовки; наявність пізнавальних, навчальних, професійних інтересів до оволодіння майбутньою професією з використанням сучасних інформаційних технологій; спрямованість на оволодіння професійною компетентністю як вихідною умовою побудови кар'єри за спеціальністю; наявність свідомого цілепокладання у сфері професійної підготовки); *знаннєвий*, що характеризує рівень професійних знань майбутніх філологів (загальнотеоретичні знання (перекладознавство, літературознавство, фольклористика); лінгвістичні знання; соціокультурні знання; уміння працювати з інформацією (аналіз, синтез, систематизація, порівняння, узагальнення)); *діяльнісний*, що передбачає здатність до творчої діяльності в процесі виконання навчальних професійно орієнтованих завдань, уміння застосовувати засвоєні знання на практиці (рівень усного і писемного мовлення; лінгвістична освіченість; досвід мовної діяльності; рівень мовної культури та культури спілкування; полікультурність); *рефлексивний*, що розкриває особливості самооцінки майбутніми філологами рівня своєї професійної компетентності та відповідного плану її підвищення (сформованість рефлексивної позиції майбутніх філологів; інтерпретація власного рівня професійної компетентності; налаштованість на підвищення рівня професійної компетентності; спрямованість на побудову кар'єри за спеціальністю).

Відповідно до визначених критеріїв і показників змодельовано й схарактеризовано високий (творчий), середній (продуктивний), достатній (репродуктивний), низький (рецептивний) рівні професійної компетентності майбутніх філологів.

Обґрунтовано програму реалізованого педагогічного експерименту, заснованого на припущенні, що рівень професійної компетентності майбутніх філологів зростатиме завдяки комплексному впливу визначених теоретико-методологічних засад, педагогічних умов та методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій.

В основу дослідження покладено *загальну гіпотезу*, згідно з якою рівень професійної компетентності майбутніх філологів зростатиме завдяки комплексному впливу методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій. Загальна гіпотеза дослідження втілюється в *часткових* гіпотезах, які передбачають: застосування

системного, інформологічного, середовищного, компетентнісного, соціокультурного та лінгводидактичного наукових підходів як методологічної основи професійної підготовки майбутніх філологів сприятиме системності, цілеспрямованості, цілісності, науковості, інноваційності професійної підготовки; вивчення й упровадження сучасних інформаційних технологій дасть змогу розширити форми й методи професійної підготовки майбутніх філологів, орієнтовані на підвищення рівня їхньої професійної компетентності; обґрунтування й апробація методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій уможливить урахувати більшість чинників ефективності професійної підготовки та зумовить зростання рівня професійної компетентності майбутніх філологів.

Метою педагогічного експерименту визначено експериментальну перевірку ефективності теоретико-методологічних засад, педагогічних умов та методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій. Перевірка гіпотези відбувалася у п'ять етапів, кожний з яких визначався власними завданнями, методами, змістом і результатами: теоретичний, організаційний, констатувальний, формувальний і порівняльний. Схарактеризовано генеральну та вибірккову сукупності, визначено експериментальну базу дослідження. Відповідно до спроектованих критеріїв і показників обрано діагностичний інструментарій дослідження рівня професійної компетентності майбутніх філологів: за цілепокладальним критерієм – опитувальник «Якорі кар'єри» (Е. Шейн) і методику «Мотиви вибору професії» (В. Семиченко); за знаннєвим критерієм – метод аналізу документів (відомостей семестрової успішності з фахових дисциплін) та опитувальник обізнаності і використання сучасних інформаційних технологій для розв'язання навчальних і професійних завдань; за діяльнісним критерієм – тест «Адаптація особистості до нового соціокультурного середовища» (Л. Янковський, адаптація Ю. Рябової) та аналіз виконання кейсів з іноземної мови; за рефлексивним критерієм – анкета на визначення рівня професійної компетентності майбутніх філологів і бланк аналізу студентських есе «Я – фахівець».

У **четвертому** розділі дисертації **«Методична система професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій»** проаналізовано зміст і структуру методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій та запропоновано результати факторного аналізу педагогічних умов професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій.

Методичну систему професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій визначено в дослідженні як практико орієнтовану модель реалізації попередньо обґрунтованих наукових ідей, підходів, принципів, методів і засобів формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій. На основі представлених у дисертації результатів аналізу проблеми дослідження та з урахуванням досвіду практичної викладацької діяльності змодельовано детермінуючий, цільовий, змістовий, ресурсний та результативний компоненти методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій (рис. 1) та розкрито зміст кожного компонента.

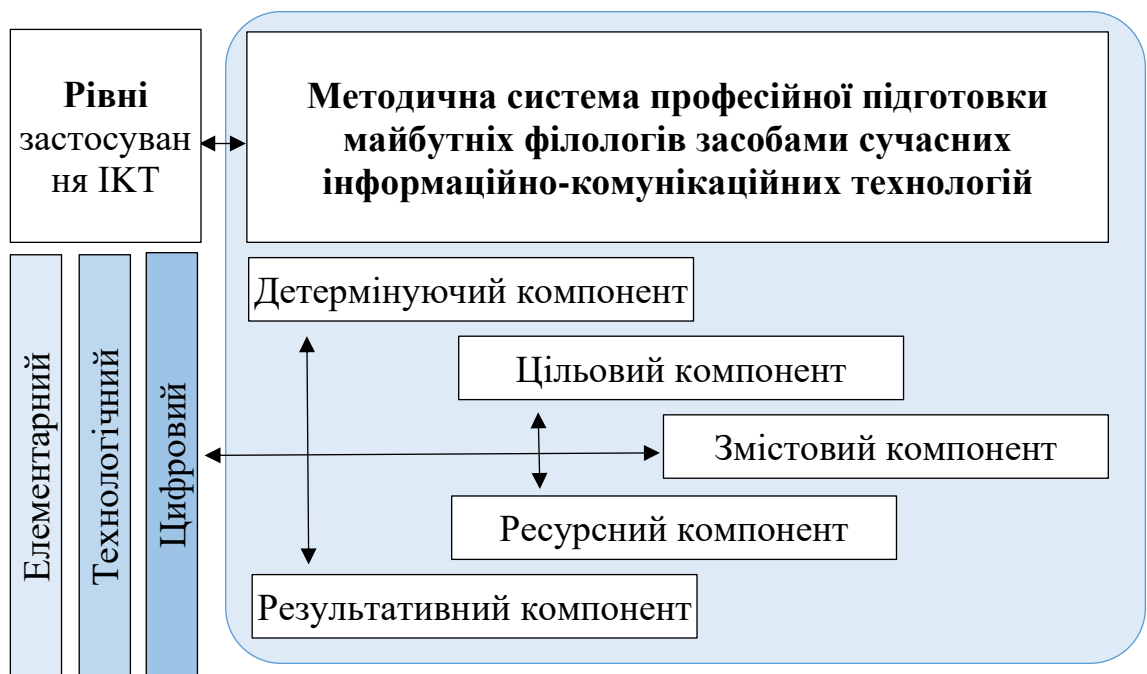

Рис. 1. Структура методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій

Встановлено, що *детермінуючий* компонент методичної системи визначає систему чинників, які актуалізують дослідження проблеми та надають йому суспільно значущого, освітнього та особистісного сенсу: соціальні детермінанти (соціальні запити, суспільні зміни, громадські потреби), що визначають пошук напрямів упровадження інформаційних технологій у систему освіти загалом і професійну освіту майбутніх філологів зокрема; нормативні документи, які регулюють процес і результат професійної підготовки, педагогічні умови професійної підготовки майбутніх філологів

засобами сучасних інформаційних технологій, та ціннісно-мотиваційні особливості суб'єктів освіти щодо досягнення якості професійної філологічної підготовки (передусім майбутніх філологів і викладачів), зокрема щодо використання інформаційних технологій. Доведено, що *цільовий* компонент методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій характеризує систему цілей, перспектив, завдань, що визначають спрямованість, зміст і очікувані результати впровадження авторської методичної системи. У межах *змістового* компонента методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій розкрито зміст їхньої освіти, а також зміни в ньому, зумовлені використанням інформаційних технологій відповідно до цілей та соціальних детермінант. Відзначено, що *ресурсний* компонент методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій характеризує сукупність ресурсів, необхідних для їх упровадження в освітній процес, а *результативний* – репрезентує методологію оцінки впливу застосування інформаційних технологій на рівень професійної компетентності майбутніх філологів.

У процесі експериментальної роботи було створено й апробовано *електронний підручник Español*, що відображає карту курсу з активними покликаннями на кожний розділ. Структура посібника складається із взаємопов'язаних модулів: модуль 1 – «Нумо знайомитися!» (привітання та представлення, національність, особиста інформація, ідентифікація); Модуль 2 – «Взаємини між людьми» (моя сім'я, стосунки, професія); Модуль 3 – «Працюючи чи відпочиваючи» (мій звичний день, мої вихідні, мій університет, речі/предмети); Модуль 4 – «У природи немає поганої погоди» (час, пори року, погода); Модуль 5 – «На все свій час» (дозвілля, канікули і відпочинок, цікаві місця); Модуль 6 – «Помешкання» (Мій будинок, моє житло, моя кімната); Модуль 7 – «Моє місто» (моє село, моє рідне місто, мій район, локації). Кожен модуль підручника починається презентацією у вигляді коміксу теми (діалог, монолог), створення відео з малюнків, матеріалів для прослуховування та вивчення. Після опрацювання матеріалу підручник пропонує тренувальні завдання, наприклад: класифікувати відповіді на запитання; доповнити діалог з аудіопідтримкою; скласти пазли; упорядкувати діалог та ін. Окремі завдання дають змогу майбутнім філологам використати QR-код для входу в програму з телефону. Авторський посібник складається з навчальних блоків «Фонетика», «Лексика», «Граматика», «Культурологічна сторінка», «Підготовка до екзамену», чим забезпечує тренування з аудіопідтримкою та використання Google-форм для контролю.

У дослідженні представлено обґрунтування, процедуру та результати *факторного аналізу* для виокремлення статистично значущих педагогічних умов професійної підготовки майбутніх філологів: 1) мотивація майбутніх філологів до професійного зростання та особистісного розвитку завдяки створенню сприятливого середовища навчання і врахування інтересів, потреб, нахилів юнацтва (соціально-мотиваційна умова); 2) актуалізація в освітньому процесі змісту професійних знань, умінь і здатностей майбутніх філологів та пошук відповідних форм, методів і технологій навчання (професійно-змістова умова); 3) застосування інформаційних і комунікаційних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх філологів (інформаційно-комунікаційна умова); 4) забезпечення в процесі професійної підготовки майбутніх філологів набуття ними досвіду професійної діяльності (практично-діяльнісна умова); 5) реалізація в освітньому процесі базових теоретико-методологічних підходів професійної підготовки майбутніх філологів і цінностей, на яких вони засновані (ціннісно-методологічна умова).

У *п'ятому* розділі «**Експериментальна перевірка ефективності методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій**» представлено актуальний стан сформованості професійної компетентності майбутніх філологів із використанням сучасних інформаційних технологій, репрезентовано процес упровадження методичної системи та педагогічних умов професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій і проаналізовано результати експериментальної перевірки її ефективності.

Конкретизовані умови констатувального етапу експерименту засвідчили, що більшість майбутніх філологів використовує для освітніх і професійних цілей загальноповживані інформаційні технології (електронну пошту, соціальні мережі, сервіси для комунікацій та програмне забезпечення для роботи в текстових редакторах). Натомість значна частина інформаційних технологій, які могли б поглибити знання здобувачів через надання та збір інформації, роботу з даними тощо, відповідно до індивідуальних освітніх потреб і траєкторій, залишаються поза використанням студентством.

Класифіковано методи впровадження інформаційних технологій у процес професійної підготовки майбутніх філологів. Відзначено місце і роль методу граматичного перекладу, методу ППП (представлення-практика-продукування), лексичного й проєктного методів, а також подкастів, вебінарів, мультимедійних презентацій у формуванні професійної компетентності майбутніх філологів. Схарактеризовано процес упровадження методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій за допомогою авторської класифікації методів:

усталені (або традиційні) методи та інформаційно-технологічні (змістові, комунікаційні, творчі, імітаційні, імерсивні та додаткові). У тексті дисертації наведено приклади застосування зазначених методів у процесі вивчення іспанської мови майбутніми філологами експериментальної групи.

У таблиці 1 представлено результати констатувального й формувального етапів педагогічного експерименту, здійсненого відповідно до програми за окремими критеріями (цілепокладальним, знаннєвим, діяльнісним, рефлексивним).

Аналіз здобутих даних засвідчив, що найбільш значущих змін у процесі впровадження авторської методичної системи вдалося досягнути за *діяльнісним* критерієм; у здобувачів експериментальної групи високий рівень прояву діагностованих якостей зріс на 10,55% (з 13,30% на констатувальному етапі до 23,85% після формувального етапу). Середній рівень сформованості операційно-діяльнісного компонента професійної компетентності в експериментальній групі зріс на 22,94% (з 31,65% до 54,59%). У контрольній групі за цим критерієм емпіричні дані зросли на високому рівні на 1,43% (після формувального етапу показник 15,17%); на середньому рівні на 1,90% (34,60% респондентів після формувального етапу експерименту). Отже, застосування сучасних інформаційних технологій уможливило істотно пришвидшити процес формування практико орієнтованих, фахових компетенцій здобувачів освіти через насичення освітнього середовища дієвими інструментами для розв'язання професійних завдань.

За *знаннєвим* критерієм кількість майбутніх філологів експериментальної групи з високим рівнем професійних знань і здатностей зросла з 18,81% (констатувальний етап) до 27,06% (формувальний етап); під час повторної діагностики середній рівень сформовано в 46,79% здобувачів експериментальної групи (зростання на 8,25%) та 32,70% учасників контрольної групи (приріст даних порівняно з констатувальним етапом експерименту становив 0,95%).

За *рефлексивним* критерієм високий рівень самооцінки здобувачами експериментальної групи власної професійної компетентності сформувався у 23,39% здобувачів експериментальної групи (зростання на 6,88%) і 17,06% – контрольної (зростання на 0,47%). Середній рівень прояву рефлексивного критерію зафіксовано у 48,62% здобувачів експериментальної групи (приріст становить 11,46%) та 38,96% респондентів контрольної групи (приріст 0,47%).

Таблиця 1

**Діагностика рівня професійної компетентності майбутніх філологів,
порівняння констатувального і формувального етапів**

№	Рівні	Констатувальний етап				Формувальний етап			
		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
		К-сть	У %	К-сть	У %	К-сть	У %	К-сть	У %
1.	<i>Цілепокладальний критерій</i>								
1.1	Високий	41	18,81	41	19,43	50	22,94	42	19,91
1.2	Середній	81	37,16	82	38,86	92	42,20	81	38,39
1.3	Достатній	64	29,36	60	28,44	60	27,52	60	28,44
1.4	Низький	32	14,68	28	13,27	16	7,34	28	13,27
<i>Загалом за шкалою</i>		218	100	211	100	218	100	211	100
2.	<i>Знаннєвий критерій</i>								
2.1	Високий	41	18,81	39	18,48	59	27,06	41	19,43
2.2	Середній	74	33,94	71	33,65	102	46,79	69	32,70
2.3	Достатній	73	33,49	73	34,60	45	20,64	76	36,02
2.4	Низький	30	13,76	28	13,27	12	5,50	25	11,85
<i>Загалом за шкалою</i>		218	100	211	100	218	100	211	100
3.	<i>Діяльнісний критерій</i>								
3.1	Високий	29	13,3	29	13,74	52	23,85	32	15,17
3.2	Середній	69	31,65	69	32,7	119	54,59	73	34,6
3.3	Достатній	67	30,73	64	30,33	38	17,43	62	29,38
3.4	Низький	53	24,31	49	23,22	9	4,13	44	20,85
<i>Загалом за шкалою</i>		218	100	211	100	218	100	211	100
4.	<i>Рефлексивний критерій</i>								
4.1	Високий	36	16,51	35	16,59	51	23,39	36	17,06
4.2	Середній	81	37,16	81	38,39	106	48,62	82	38,86
4.3	Достатній	63	28,90	61	28,91	49	22,48	61	28,91
4.4	Низький	38	17,43	34	16,11	12	5,50	32	15,17
<i>Загалом за шкалою</i>		218	100	211	100	218	100	211	100
5.	<i>Рівень професійної компетентності (узагальнені дані)</i>								
5.1	Високий	37	16,97	36	17,06	53	24,31	38	18,01
5.2	Середній	76	34,86	76	36,02	105	48,17	76	36,02
5.3	Достатній	67	30,73	64	30,33	48	22,02	65	30,81
5.4	Низький	38	17,43	35	16,59	12	5,50	32	15,17
<i>Загалом</i>		218	100	211	100	218	100	211	100

Позитивні результати повторної діагностики було отримано за *цілепокладальним* критерієм: після формувального етапу експерименту кількість здобувачів експериментальної групи з високим рівнем збільшилася до 22,94%; із середнім рівнем – до 42,20%. У контрольній групі кількість здобувачів з високим рівнем прояву показників цілепокладального критерію зросла на 0,47% (19,91%). Сформульовано висновок, що вплив на цінності й інтереси студентства потребує більш тривалої та системної діяльності науково-педагогічних працівників, залучення юнацтва до різних форм неформальної освіти, урахування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів.

Доведено ефективність впливу запропонованих системних змін щодо впровадження сучасних інформаційних технологій у процес професійної підготовки майбутніх філологів, яка дала змогу суттєво підвищити рівень професійних знань, умінь, здатностей і компетентностей студентства. Узагальнені дані педагогічного експерименту з упровадження методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій репрезентовано на рис. 2.

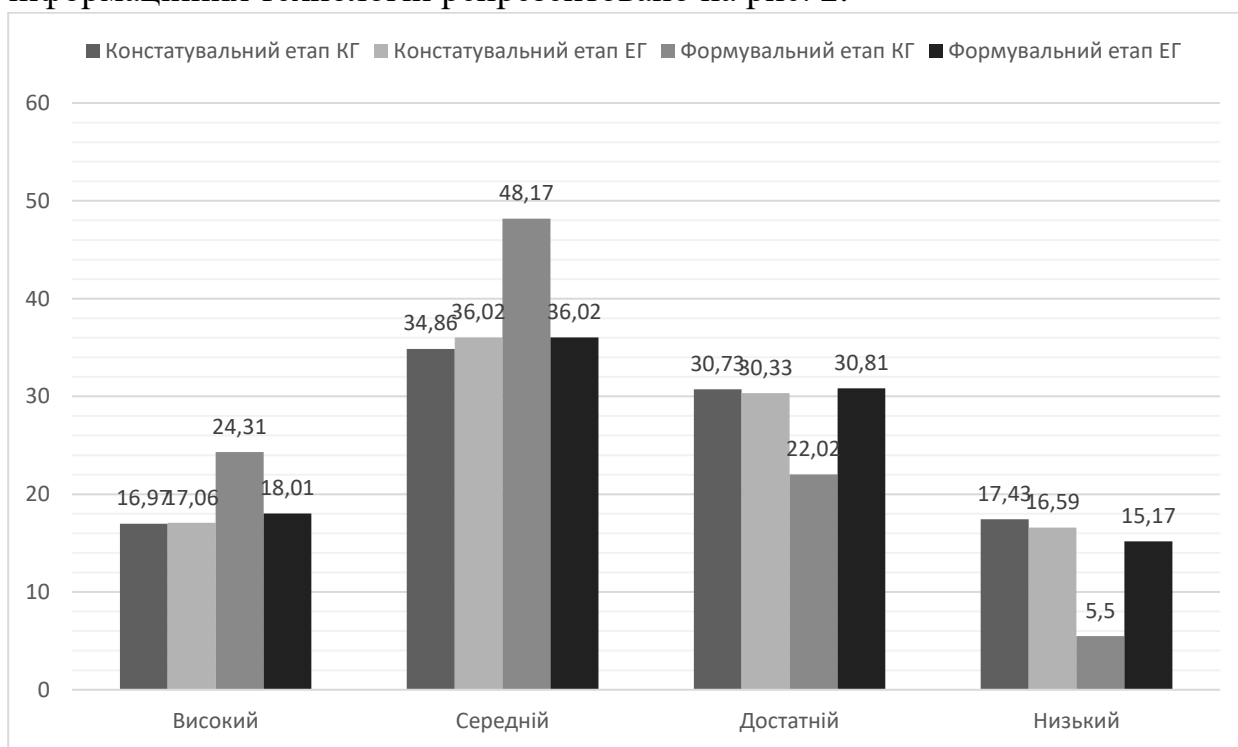

Рис. 2. Розподіл здобувачів експериментальної (ЕГ) та контрольної (КГ) груп за рівнями професійної компетентності до та після формувального етапу експерименту, у %

Перевірка надійності результатів діагностики критеріїв професійної компетентності майбутніх філологів здійснювалася за G-критерієм знаків і критерієм кутового перетворення Фішера ϕ^* . Проведена на формувальному

етапі експерименту апробація методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів, які входили до експериментальної групи, засобами сучасних інформаційних технологій уможливила здійснити емпіричну перевірку впливу на результати повторного дослідження рівня сформованості в них професійної компетентності.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні представлено результати комплексного аналізу теорії і методики професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій.

1. Обґрунтовано теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх філологів у системі вищої освіти України. На підставі аналізу наукових джерел із проблеми дослідження представлено загальнофілософський (системний та інформологічний наукові підходи), загальнонауковий (середовищний підхід), конкретно-науковий (компетентнісний та лінгводидактичний підходи), прикладний (діагностичний інструментарій експериментальної частини дослідження) рівні методології. Відзначено зміст *системного* (визначає досліджуваний процес як сукупність взаємопов'язаних і взаємозалежних компонентів, що мають педагогічний зміст), *соціокультурного* (уможливлює обґрунтування змістової та методичної специфіки іноземної мови в процесі професійної підготовки майбутніх філологів у закладі вищої освіти), *лінгводидактичного* (забезпечує розробку й апробацію сучасного дидактичного та методичного інструментарію, побудованого з урахуванням освітнього ресурсу сучасних інформаційних технологій), *інформологічного* (визначає зміст концепта «інформологічність» та зміст сучасних інформаційних технологій як основу науково-методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів у закладі вищої освіти), *середовищного* (використаний з метою обґрунтування ресурсного потенціалу сучасних інформаційних технологій у розробці й апробації інформаційного середовища професійної підготовки майбутніх філологів в університеті), *компетентнісного* (окреслює можливості теоретичного обґрунтування очікуваного результату експериментальної роботи у вигляді сформованої професійної компетентності майбутніх філологів до професійної діяльності в процесі навчання у ЗВО) наукових підходів.

2. Здійснено характеристику провідних концептів проблеми професійної підготовки філологів засобами сучасних інформаційних технологій у закладах вищої освіти. Обґрунтовано зміст та сутність концепта «інформація» у контексті проблеми використання інформаційних технологій у підготовці фахівців; окреслено особливості змісту концепта «комунікація» у сучасному

професійно-педагогічному дискурсі; схарактеризовано концепт «технологія» у контексті професійної підготовки майбутніх філологів.

Унаслідок обґрунтування інформологічних засад дослідження репрезентовано можливості інформаційно-технологічного забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх філологів із використанням різних видів інформації (звукової, текстової, числової, графічної) в її структурованому та неструктурованому вигляді. Інформаційні технології професійної підготовки фахівців представлено в єдності програмного та апаратного складника; наголошено на ролі сучасних інформаційних технологій у процесі традиційного (офлайн) та дистанційного (онлайн) процесу професійної підготовки філологів. Визначено зміст поняття «інформаційні технології» як системи способів і методів використання інформаційних та комунікаційних систем, реалізованих задля ефективної організації професійної підготовки майбутніх філологів.

Проаналізовано сутність та зміст концепту «комунікація», що визначає специфіку їхньої майбутньої професійної діяльності. На основі сучасної теорії комунікації сформульовано положення про предмет її розгляду та з'ясовано основні термінологічні лінії («комунікація» – «спілкування»; «комунікація» – «взаємодія»; «комунікація» – «інформація»). Відзначено інформаційний контекст спілкування й комунікації; доведено, що їх поєднання створює нову якість роботи з комунікаціями та з інформацією. Обґрунтовано співвідношення понять «комунікація» та «взаємодія»; виокремлено їх спільні характеристики. Сформульовано визначення поняття «комунікативна взаємодія» як динамічного інтеграційного структурованого утворення, у якому поєднано комунікативні знання, уміння, навички здійснення професійно спрямованої комунікації, а також особистісні якості майбутніх філологів.

З'ясовано сутність та зміст концепта «технологія»; обґрунтовано думку, що технологічний контекст проблеми дослідження базується на інформологічному підході та комунікативній філософії. Концепт технології розглянуто у взаємозв'язку з педагогічною технологією як системою взаємозумовлених і взаємопов'язаних компонентів педагогічного процесу, реалізованого задля досягнення певної педагогічної мети. Доведено про зв'язок педагогічної технології з інформаційними, що дало змогу розробити й апробувати авторську методичну систему формування професійної компетентності майбутніх філологів.

Схарактеризовано можливості застосування *інтерактивних* технологій у процесі професійної підготовки філологів (навчання в малих групах; метод проєктів; ігровий метод; кейс-метод). Проаналізовано *хмарні та мережеві* технології як різновид сучасних інформаційних технологій в освіті.

Представлено структуру та зміст *мультимедійних* технологій навчання у ЗВО; проаналізовано зміст і можливості використання *імерсивних* методів навчання та кейс-методу в професійній підготовці сучасного філолога у ЗВО.

3. Окреслено провідні компоненти концепції формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій: актуальність, мету, суперечності, механізм реалізації, оцінку ефективності. Обґрунтовано *провідну ідею концепції*: формування професійної компетентності майбутніх філологів визначається рівнем, змістом, видами й техніками реалізації ресурсу сучасних інформаційних технологій, об'єднаних у цілісну науково-методичну систему, що створюється, розвивається й реалізується в інформаційному освітньому середовищі закладу вищої освіти з урахуванням принципів його функціонування в постмодерному суспільстві з відповідним соціальним замовленням на висококваліфікованого фахівця-філолога та в умовах кризової організації інформаційного простору внаслідок ризиків та викликів останнього десятиліття.

Обґрунтовано ієрархію базових понять дослідження; сформульовано висновок, що механізм упровадження концепції ґрунтується на сукупності базових *принципів* (системності, структурно-функціональної дихотомії, синергії, холізму) та розгортається на кількох основних *рівнях* (загальносоціальному, професійно-галузевому, університетському та рівні особистісного інформаційного простору майбутніх філологів). Проаналізовано інформаційно-комунікаційний складник контенту освітніх програм із професійної підготовки майбутніх філологів у закладах вищої освіти. Сформульовано висновок, що переважна більшість університетів формують власне нормативно узгоджене локальне ресурсне середовище для реалізації моделей і алгоритмів реалізації сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці фахівців.

4. Спроектовано систему *критеріїв і показників* оцінювання рівня ефективності методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій, а також схарактеризовано відповідні рівні професійної компетентності та створено діагностичний інструментарій для їх діагностики. Запропоновано критеріально-показникову систему діагностики (*цілепокладальний, знанневий, діяльнісний, рефлексивний* показники). Згідно із зазначеними критеріями й показниками змодельовано й схарактеризовано *рівні професійної компетентності* майбутніх філологів: високий (творчий), середній (продуктивний), достатній (репродуктивний), низький (рецептивний).

На підставі результатів експертного оцінювання та факторного аналізу сформовано авторську систему педагогічних умов професійної підготовки

майбутніх філологів засобами інформаційних технологій, спрямованих на формування високого рівня професійної компетентності майбутніх фахівців. Сформульовано висновок, що найбільш впливовою є *соціально-мотиваційна* умова (22,11% загальної дисперсії), яка визначає необхідність створення сприятливого освітнього середовища ЗВО. *Професійно-змістова* умова актуалізації змісту професійної підготовки майбутніх філологів та потреби пошуку відповідних форм, методів і технологій характеризується показником загальної дисперсії 16,02%. *Інформаційно-комунікаційна* умова (13,45%) спрямована на застосування інформаційних і комунікаційних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх філологів. *Практично-діяльнісна* умова (11,94%) підкреслює роль набуття здобувачами професійного досвіду під час навчання у ЗВО. *Ціннісно-методологічна* умова (10,05%) відображає систему методологічних підходів і цінностей професійної підготовки.

Обґрунтовано сукупність педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами інформаційних технологій: 1) мотивація майбутніх філологів до професійного зростання та особистісного розвитку завдяки створенню сприятливого середовища навчання й урахування інтересів, потреб, нахилів здобувачів; 2) актуалізація в освітньому процесі змісту професійних знань, умінь і здатностей майбутніх філологів та пошук відповідних форм, методів і технологій навчання; 3) застосування інформаційних і комунікаційних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх філологів; 4) забезпечення в процесі професійної підготовки майбутніх філологів досвіду їхньої професійної діяльності; 5) реалізація в освітньому процесі базових теоретико-методологічних підходів професійної підготовки майбутніх філологів і цінностей, на яких вони ґрунтуються.

5. Схарактеризовано *зміст і структуру методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій* як практико орієнтованої моделі реалізації попередньо обґрунтованих наукових ідей, підходів, принципів, методів і засобів формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій. Структуру змодельованої методичної системи утворюють детермінуючий, цільовий, змістовий, ресурсний та результативний компоненти.

Установлено, що *детермінуючий* компонент визначає систему чинників, які актуалізують мету дослідження, надають йому суспільно значущого, освітнього та особистісного сенсу. *Цільовий* компонент характеризує систему цілей, перспектив, завдань, що визначають спрямованість, зміст і очікувані результати впровадження авторської методичної системи. *Змістовий* компонент методичної системи розкриває зміст освіти майбутніх філологів, а

також зміни в ньому, зумовлені застосуванням інформаційних технологій. У межах *ресурсного* компонента відображено сукупність ресурсів, необхідних для впровадження інформаційних технологій в освітній процес. *Результативний* компонент презентує методологію оцінки впливу використання інформаційних технологій на рівень професійної компетентності майбутніх філологів. *Етапами* реалізації методичної системи визначено підготовчий, організаційний, діяльнісний, підсумковий. У процесі експериментальної роботи створено авторський електронний підручник «*Español*», який уміщує повну методичну карту теоретичної фонетики для майбутніх філологів-іспаністів. Висвітлено форми і методи впровадження методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій; наведено приклади їх застосування в процесі вивчення іспанської мови майбутніми філологами експериментальних груп.

6. Експериментально перевірено ефективність методичної системи формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій. Результати констатувального етапу дослідження свідчать про потребу організації професійної підготовки майбутніх філологів з урахуванням сучасних технологічних можливостей інформаційного суспільства. Встановлено, що загальний рівень фахових умінь і здатностей майбутніх філологів є недостатнім: 13,30% респондентів експериментальної групи та 13,74% здобувачів контрольної групи продемонстрували високий рівень фахових умінь і здатностей у процесі виконання завдань кейсів; 31,65% учасників експериментальної групи та 32,70% учасників контрольної групи продемонстрували середній рівень сформованості фахових умінь і здатностей; 30,73% і 30,33% – відповідно достатній рівень. Значна частина респондентів (24,31% експериментальної групи та 23,22% контрольної групи) мають низький рівень фахових умінь і здатностей.

Аналіз результатів формувального етапу експерименту засвідчив, що найбільшої динаміки в процесі впровадження авторської методичної системи вдалося досягнути за *діялісним* критерієм (в експериментальній групі кількість майбутніх філологів із високим рівнем прояву діагностованих якостей зросла на 10,55% – з 13,30% до 23,85%). У контрольній групі за цим критерієм емпіричні дані зросли на високому рівні на 1,43% (за результатами формувального етапу показник становив 15,17%); на середньому рівні – на 1,90%. Отже, застосування сучасних інформаційних технологій дало змогу суттєво пришвидшити та якісно підвищити процес формування практико орієнтованих, фахових компетенцій майбутніх філологів.

Кількість майбутніх філологів із високим рівнем професійної компетентності в експериментальній групі після впровадження методичної системи збільшилася на 7,34% (з 16,97% до 24,31%); у контрольній групі зростання становить 0,95% (з 17,06% до 18,01%). Середній рівень професійної компетентності в експериментальній групі зріс із 34,86% на констатувальному етапі до 48,17% після формувального (приріст становив 13,31%); відповідні емпіричні дані контрольної групи становлять 36,02% майбутніх філологів на обох етапах дослідження. Кількість майбутніх філологів із низьким рівнем професійної компетентності в експериментальній групі скоротилася до 5,50% учасників; у контрольній групі – до 15,17%.

Здобуті експериментальні дані підтвердили гіпотезу дослідження про ефективність впливу запропонованих системних змін щодо впровадження сучасних інформаційних технологій у процес професійної підготовки майбутніх філологів. Результати експерименту перевірено за допомогою методів математичної статистики (критерій кутового перетворення Фішера, критерій знаків). Мету дослідження досягнуто, завдання виконано. Подальшого вивчення потребує проблема компаративного аналізу досвіду іншомовної професійної підтримки майбутніх філологів засобами інформаційних технологій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації
Наукові публікації у періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та SCOPUS

1. Bosa V. P. Methods for Identifying Communicative and Organizational Skills in Professional Training of Future Foreign Language Teachers by Tools of Modern Informational Technologies. *Cypriot Journal of Educational Sciences*. 2021. Vol. 16. Issue 1. P. 317–327. DOI: <https://doi.org/10.18844/cjes.v16i1.5530>
2. Sabat N., Petrenko S., Bosa V., Lashkul V., Bielikova V. The informatization role of the educational process for quality training of specialists. *Amazonia Investiga*. 2023. Vol. 12. Issue 68. P. 236–247. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.68.08.22>
3. Mamchych O., Rusyn H., Bosa V., Nikitina O., Moiseienko, N. Teaching students in high school using multimedia technologies. *Amazonia Investiga*. 2023. Vol. 12. Issue 72. P. 180–191. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.72.12.16>

Статті у наукових фахових виданнях України

4. Боса В. П. Критерії оцінювання якості професійної підготовки майбутніх філологів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2020. № 76. С. 17–21. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.76.03>
5. Боса В. П. Діагностичний інструментарій оцінювання рівня професійної компетентності майбутніх філологів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 73. С. 190–194. DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.73-1.36>
6. Боса В. П. Використання імерсивних методів навчання та кейс-методу в професійній підготовці філологів. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 29. С. 43–47. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/29-1.8>
7. Боса В. П. Інформологія як методологічна основа підготовки сучасного фахівця-філолога *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2020. № 34. С. 231–236. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/34-1-37>
8. Боса В. П. Професійна підготовка філологів в університеті в світлі системного підходу *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. 2020. № 12. 2020. С. 9–23. DOI: <https://doi.org/10.31470/2415-3729-2020-12-9-23>
9. Боса В. П. Діагностика рівня сформованості професійної компетентності майбутніх філологів. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 47. С. 136–142. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/47.26>
10. Боса В. П. Результати експериментальної перевірки ефективності методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 51. Том 1. С. 145–152. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/51.1.29>
11. Сулим В. Т., Боса В. П., Байдюк Л. М. Використання сучасних методик викладання у процесі вивчення іноземних мов. *Наукові записки Центральноукраїнського державного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2023. Вип. 209. С. 114–118. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-209-114-118>
12. Bosa V. P. Training of future philologists using modern information technologies: conceptual fundamentals of the problem research. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2023. Вип. 3(114). С. 167–175. DOI: [https://doi.org/10.35433/pedagogy.3\(114\).2023.167-175](https://doi.org/10.35433/pedagogy.3(114).2023.167-175)

13. Боса В. П. Упровадження методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 63. Том 1. С. 89–95. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/63.1.17>
14. Боса В. П. Детермінуючі фактори методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 68. Том 1. С. 200–206. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/68-1-31>
15. Боса В. П. Методична система професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 12(26). С. 499–513. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-12\(26\)-499-513](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-12(26)-499-513)
16. Боса В. П. Концепт «комунікація» в контексті використання інформаційних технологій підготовки філологів. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 11(17). С. 792-803. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11\(17\)-792-803](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11(17)-792-803)
17. Боса В. П. Концепт «технологія» у контексті професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 15(33). С. 95–107. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15\(33\)-95-107](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15(33)-95-107)
18. Боса В., Петренко С. Зміст та сутність концепта «інформація» в контексті інформологічного підходу та використання інформаційних технологій у підготовці філологів. *Інноватика у вихованні*. 2023. Вип. 18. С. 174–185. DOI: <https://doi.org/10.35619/iuu.v1i18.585>
19. Боса В. П. Структурування професійної компетентності майбутніх філологів у закладах вищої освіти. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. № 13(27). С. 451–463. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-13\(27\)-451-463](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-13(27)-451-463)
20. Боса В. П. Професійна підготовка майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій у світлі соціокультурного та лінгводидактичного наукових підходів. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2023. № 2(11). С. 142–150. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(11\).2023.291887](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(11).2023.291887)
21. Боса В. П. Компетентнісно-середовищні засади процесу формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами інформаційних технологій. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 11(17). С. 533–545. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11\(17\)-533-545](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11(17)-533-545)
22. Боса В. П. Інформаційно-технологічний складник змісту професійної підготовки майбутніх філологів у закладах вищої освіти.

Наукові інновації та передові технології. 2023. № 14(28). С. 900–911. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14\(28\)-900-911](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14(28)-900-911)

Посібники

23. Боса В. П. *Fonética teórica de la lengua española* / В. П. Боса автор-укладач. Київ: ФОП Жукова І.В., 2022. 114 с.

Опубліковані праці апробаційного характеру

24. Боса В. П. Умови підготовки майбутніх вчителів іноземних мов засобами сучасних інформаційних технологій. *Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку: електронний збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*. Переяслав: Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, 2019. С. 64–66. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/275580395.pdf>

25. Боса В. П. Діагностичний інструментарій оцінювання професійної компетентності майбутніх філологів. *Modern directions of scientific research development: materials of the 4th International scientific and practical conference*. Chicago, September 28–30. 2021. Chicago: BoScience Publisher, 2021. P. 184–191. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2021/10/MODERN-DIRECTIONS-OF-SCIENTIFIC-RESEARCH-DEVELOPMENT-28-30.09.21.pdf>

26. Боса В. П. Професійна підготовка філолога засобами сучасних ІКТ: Соціокультурний підхід. *Innovations and prospects in modern science: електронний збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції*. м. Стокгольм, 10–12 квітня 2023 р. Стокгольм: SSPG Publish, 2023. С. 239–245. URL: <https://sci-conf.com.ua/iv-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-innovations-and-prospects-in-modern-science-10-12-04-2023-stokgolm-shvetsiya-arhiv/>

27. Боса В. П. Результати експериментальної перевірки ефективності методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій. *Development, education, culture: integration trends in the modern world: materials of the XIV International Scientific and Practical Conference*. Oslo, April 11–14, 2023. Oslo: International Science Group, 2023. С. 313. URL: <https://isg-konf.com/uk/development-education-culture-integration-trends-in-the-modern-world/>

28. Боса В. П. Методичні засади професійної підготовки філологів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Стратегічні орієнтири розвитку науки, освіти і суспільства: електронний збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції*. м. Кременчук, 29 вересня

2023 р. Кременчук: ЦФЕНД, 2023. С. 9–10. URL: <http://www.economics.in.ua/2023/09/29.html>

29. Боса В. П. Підготовка майбутніх філологів засобами сучасних ІТ: концептуальні засади дослідження. *European scientific congress: materials of the IX International Scientific and Practical Conference*. Madrid, October 2–4, 2023. Madrid: Barca Academy Publishin, 2023. С. 172–179. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/10/EUROPEAN-SCIENTIFIC-CONGRESS-2-4.10.23.pdf>

30. Боса В. П. Цілі упровадження сучасних інформаційних технологій у процес професійної підготовки майбутніх філологів. *Modern problems of science, education and society*: електронний збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції. м. Київ, 9–11 жовтня 2023 р. Київ: Scientific Publishing Center Sci-conf.com.ua., 2023. С. 489–493 URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/10/MODERN-PROBLEMS-OF-SCIENCE-EDUCATION-AND-SOCIETY-9-11.10.23.pdf>

31. Боса В. П., Підгаєцька С. Л., Глухова А. С. Семантико-стилістичні особливості найменувань французьких парфумів. *Scientists and existing problems of human development*: електронний збірник матеріалів IX Міжнародної науково-практичної конференції. м. Загреб, 14–17 листопада 2023 р. Загреб: International Science Group, 2023. С. 304. URL: <https://isg-konf.com/scientists-and-existing-problems-of-human-development/>

32. Боса В. П. Інформаційно-технологічний складник контенту професійної підготовки майбутніх філологів у закладах вищої освіти. *Modern problems of science, education and society*: електронний збірник матеріалів XII Міжнародної науково-практичної конференції. м. Київ, 5–7 лютого 2024 р. Київ: Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua”, 2024. С. 450–455. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/02/MODERN-PROBLEMS-OF-SCIENCE-EDUCATION-AND-SOCIETY-5-7.02.24.pdf>

33. Боса В. П. Компетентнісно-середовищні засади процесу формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами ІТ. *Modern research in science and education*: електронний збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції. Chicago, February 8–10, 2024. Chicago: BoScience Publisher, 2024. С. 248–253. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/02/MODERN-RESEARCH-IN-SCIENCE-AND-EDUCATION-8-10.02.24.pdf>

34. Боса В. П. Training of future philologists using modern information technologies: conceptual fundamentals of the problem research. *Досягнення науки та освіти в XXI столітті*: електронний збірник матеріалів

Міжнародної науково-практичної конференції. м. Дніпро, 8 лютого 2024 р. Дніпро: Міжнародний гуманітарний дослідницький центр, 2024. С. 25–30. URL: <https://researcheurope.org/wp-content/uploads/2024/02/re-08.02.2024.pdf>

35. Боса В. П. Структурування професійної компетентності майбутніх філологів у ЗВО. *Практичні та теоретичні питання розвитку науки та освіти*: електронний збірник матеріалів X Міжнародної науково-практичної конференції. м. Львів, 9–10 лютого 2024 р. Львів: Львівський науковий форум, 2024. С. 22–25. URL: <http://lviv-forum.inf.ua/material.html>

36. Боса В. П. Зміст та контент концепта «інформація» в контексті інформологічного підходу та використання ІТ у підготовці філологів. *Current challenges of science and education*: електронний збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції. Berlin, February 12–14, 2024. Berlin: MDPC Publishing, 2024. С. 193–199. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/02/CURRENT-CHALLENGES-OF-SCIENCE-AND-EDUCATION-12-14.02.24.pdf>

37. Боса В. П. Концепт «технологія» у контексті професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних ІТ. *Innovative Development of Science, Technology and Education*: електронний збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції. Vancouver, February 15–17, 2024. Vancouver: Perfect Publishing, 2024. С. 288–297. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/02/INNOVATIVE-DEVELOPMENT-OF-SCIENCE-TECHNOLOGY-AND-EDUCATION-15-17.02.2024.pdf>

38. Боса В. П. Концепт «комунікація» в контексті використання іт підготовки філологів. *Science and society: modern trends in a changing world*: електронний збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції. Відень, 19–21 лютого 2024 р. Відень: MDPC Publishing, 2024. С. 175–182. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/02/SCIENCE-AND-SOCIETY.-MODERN-TRENDS-IN-A-CHANGING-WORLD-19-21.02.24.pdf>

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

39. Боса В. П. Підготовка майбутніх філологів в Україні засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій: методологія проблеми. *W trosce o rozwój i bezpieczeństwo dziecka we współczesnym świecie. Apseky społeczno-prawne*, редакція naukowa Anna Pawlak, Beata Skwarek, Justyna Stadniczenko, Oksana Petrenko, Wydawnictwo Collegium Witelona Uczelnia Państwowa, Legnica, 2022. С. 212–237. URL: <https://depot.ceon.pl/handle/123456789/22264>

АНОТАЦІЇ

Боса В. П. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій. – Рукопис

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (011 Освітні, педагогічні науки). Рівненський державний гуманітарний університет. Рівне, 2024.

У дисертаційному дослідженні представлено результати комплексного аналізу теорії і методики професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій. Обґрунтовано теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх філологів у системі вищої освіти України. Схарактеризовано провідні методологічні підходи до проблеми дослідження; визначено концептуальні засади проблеми формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами інформаційних технологій.

Обґрунтовано кількарівневу ієрархію наукових підходів, а саме: на *загальнофілософському* (системний та інформологічний наукові підходи), *загальнонауковому* (середовищний підхід), *конкретно-науковому* (компетентнісний та лінгводидактичний підходи), *прикладному* (діагностичний інструментарій експериментальної частини дослідження).

Здійснено характеристику провідних концептів проблеми професійної підготовки майбутніх філологів засобами інформаційних технологій у закладах вищої освіти: «інформація», «комунікація» та «технологія».

Спроектовано систему критеріїв (цілепокладальний, знанневий, діяльнісний, рефлексивний) і відповідних показників оцінювання рівня ефективності науково-методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій. Схарактеризовано рівні професійної компетентності майбутніх філологів, сформовані за допомогою сучасних інформаційних технологій – високий (творчий), середній (продуктивний), достатній (репродуктивний), низький (адаптивний) – та створено діагностичний інструментарій для їх діагностики.

На підставі експертного опитування та факторного аналізу сформульовано *педагогічні умови* професійної підготовки майбутніх філологів: 1) мотивація майбутніх філологів до професійного зростання та особистісного розвитку завдяки створенню сприятливого середовища навчання і врахування інтересів, потреб, нахилів студентства (соціально-мотиваційна умова); 2) актуалізація в освітньому процесі змісту професійних знань, умінь і здатностей майбутніх філологів та пошук відповідних форм, методів і технологій навчання (професійно-змістова умова); 3) застосування

інформаційних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх філологів (інформаційно-комунікаційна умова); 4) забезпечення в процесі професійної підготовки набуття майбутніми філологами досвіду професійної діяльності (практично-діяльнісна умова); 5) реалізація в освітньому процесі базових теоретико-методологічних підходів професійної підготовки майбутніх філологів і цінностей, на яких вони засновані (ціннісно-методологічна умова).

Розроблено й обґрунтовано зміст і структуру методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій як практико орієнтованої моделі реалізації попередньо обґрунтованих наукових ідей, підходів, принципів, методів і засобів формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій. Структуру змодельованої методичної системи утворюють детермінуючий, цільовий, змістовий, ресурсний та результативний компоненти. Висвітлено форми і методи впровадження методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій: усталені (або традиційні) та інформаційно-технологічні (до яких віднесено змістові, комунікаційні, творчі, імітаційні, імерсивні та додаткові); наведено приклади їх застосування в процесі вивчення іспанської мови здобувачами експериментальних груп.

Експериментально перевірено ефективність методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій. Здобуті експериментальні дані підтвердили гіпотезу дослідження про ефективність впливу запропонованих системних змін щодо впровадження сучасних інформаційних технологій у процес професійної підготовки майбутніх філологів. Результати експерименту перевірено за допомогою методів математичної статистики (критерій кутового перетворення Фішера, критерій знаків).

Практичне значення дисертації визначається впровадженням педагогічних умов і методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій; створенням та застосуванням у процесі професійної підготовки філологів зразка сучасного інформаційно-технологічного забезпечення (електронного підручника з іспанської мови). У дисертації реалізовано систему критеріїв і показників діагностики рівня ефективності науково-методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні філологи, інформаційні технології, методична система, концепт «інформація», концепт «комунікація», концепт «технологія», педагогічні умови.

Bosa V. Theory and methodology of professional training of future philologists using modern information technologies. – Manuscript.

Thesis for the Scientific Degree of Doctor of Pedagogical Sciences, in specialty 13.00.04 – Theory and Methodology of Professional Education (011 – Educational, Pedagogical Sciences). Rivne State University of the Humanities. Rivne, 2024.

The dissertation study presents the results of a comprehensive analysis of the theory and methodology of professional training of philologists-to-be using modern information technologies. The theoretical and methodological principles of the professional training of philologists-to-be in the system of higher education of Ukraine are substantiated. The leading methodological approaches to the research problem are characterized; conceptual foundations of the problem of formation of professional competence of philologists-to-be by means of information technologies are determined.

A multi-level hierarchy of scientific approaches is substantiated, namely: *general philosophical* (systemic and informological scientific approaches), *general scientific* (environmental approach), *specific scientific* (competency-based and linguo-didactic approaches), *applied* (diagnostic tools of the experimental part of the study).

The leading concepts of the problem of professional training of philologists-to-be by means of information technologies in institutions of higher education: “information”, “communication” and “technology” are characterized.

A system of criteria (target-oriented, knowledge-based, activity-based, reflexive) and corresponding indicators for evaluating the level of effectiveness of the scientific-methodical system of professional training of philologists-to-be by means of modern information technologies was designed. The levels of professional competence of philologists-to-be formed with the help of modern information technologies are characterized – high (creative), medium (productive), sufficient (reproductive), low (adaptive) – and a diagnostic toolkit for their diagnosis was created.

On the basis of an expert survey and factor analysis, *pedagogical conditions* for the professional training of philologists-to-be were formulated: 1) motivation of philologists-to-be for professional growth and personal development by creation of a favorable learning environment and consideration of the interests, needs, and inclinations of young people (social-motivational condition); 2) actualization of the content of professional knowledge, skills and abilities of philologists-to-be in the educational process and searching for appropriate forms,

methods and technologies of training (professional-content condition); 3) use of information technologies in the process of professional training of philologists-to-be (information and communication condition); 4) ensuring in the process of professional training that philologists-to-be acquire professional experience (practical activity condition); 5) implementation of the basic theoretical and methodological approaches to the professional training of philologists-to-be and the values on which they are based in the educational process (axiological-methodological condition).

The content and structure of the methodical system of professional training of philologists-to-be using modern information technologies as a practice-oriented model of implementation of previously substantiated scientific ideas, approaches, principles, methods and means of forming the professional competence of philologists-to-be using modern information technologies were developed and substantiated. The structure of the modeled methodical system consists of determinative, target, substantive, resource, and effective components. Forms and methods of implementing a methodical system of professional training of philologists-to-be by means of modern information technologies are highlighted: established (or traditional) and information technology ones (which include contentive, communication, creative, imitative, immersive and additional); examples of application in the process of learning Spanish by students of experimental groups are given.

The effectiveness of the methodical system of professional training of philologists-to-be by means of modern information technologies was experimentally verified. The obtained experimental data confirmed the hypothesis of the study about the effectiveness of the proposed systemic changes regarding the introduction of modern information technologies in the process of professional training of philologists-to-be. The results of the experiment were checked using the methods of mathematical statistics (Fisher's angular transformation criterion, sign test).

The practical value of the dissertation is determined by the implementation of pedagogical conditions and a methodical system of professional training of philologists-to-be by means of modern information technologies; creation and implementation of a model of modern information technology support (electronic Spanish language textbook) in the process of professional training of philologists. The dissertation implements a system of criteria and indicators for diagnosing the level of effectiveness of the scientific-methodical system of professional training of philologists-to-be by means of modern information technologies.

Key words: professional training, future philologists, information technologies, methodological system, concept “information”, concept “communication”, concept “technology”, pedagogical conditions.